

T. ניתוח החלופות

ניהול הסכסוך

מתאר החלופה

המשך המדיניות הנוכחית של ניהול הסכסוך והסתגלות לשינויים בנסיבות, לצד מאמץ לשלוט במדרגות ההסלמה מול החמאס באמצעות פעולות צבאיות נקודתיות. פירושה של החלופה הזאת הוא השלמה עם כך שהחמאס הוא הריבון ברצועת עזה – אם כי מוחלש ומורתע – ועם כך שיש לקיים מאמץ רצוף כדי לעכב את התעצמותו הצבאית וכדי להפחית ככל האפשר את ההשפעות הישירות של המצב הזה על ישראל (סבבי לחימה) ואת ההשפעות העקיפות (עלויות). רכיב מרכזי של המדיניות הזאת הוא העמקת הפיצול והבידול בין הגדה המערבית לרצועת עזה לצד החלשת שני רכיביה של המערכת הפלסטינית – הרשות הפלסטינית בגדה והחמאס ברצועה – מה שמאפשר לקבוע עובדות מדיניות וטריטוריאליות ולעכב את האפשרות של שיבה למשא ומתן עם הרשות.³

חוזקות החלופה

1. החמאס, שנותר הכתובת האחראית היחידה ברצועת עזה, ממשיך לנהל את רצועת עזה הן מהבחינה האזרחית והן מהבחינה הביטחונית.
2. הבידול בין הגדה המערבית לבין רצועת עזה מאפשר להוציא את תושבי הרצועה מהמשוואה הדמוגרפית של הסדר עתידי או של כל מהלך ישראלי עצמאי כמו סיפוח שטחים ביהודה ושומרון.
3. קיומו של שלטון אוטונומי של החמאס ברצועת עזה עולה בקנה אחד עם השאיפה של קביעת עובדות על ידי ישראל, שכן הוא מאפשר לקדם תוכניות לסיפוח שטחי C בגדה, בעוד הפלסטינים מנהלים שלטון עצמי על מרב האוכלוסייה שלהם.
4. התמקדות החמאס ברצועה ומאמציו להתבסס שם מעכבים, ואולי מונעים, את הרחבת השפעתו בגדה המערבית ולכן גם במערכת הפלסטינית כולה.
5. שליטה ישראלית על הכנסת סחורות ועל הספקת החשמל והמים לרצועת עזה מונעת קריסה הומניטרית שם.

3. בישיבה של סיעת הליכוד ב־11 במרס 2019 הגן ראש הממשלה בנימין נתניהו על ההחלטה לאפשר מעבר כספים מקטאר לשלטון החמאס בעזה בטענה ששימור הבידול בין עזה לגדה המערבית מונע את הקמתה של מדינה פלסטינית. להב הרקוב, "נתניהו: הכסף לחמאס הוא חלק מהאסטרטגיה לשימור הפיצול בקרב הפלסטינים", ג'רוזלם פוסט, 12 במרס 2019, <https://tinyurl.com/vxzkfcm>, [באנגלית].

החמאס מודע לכך שכל עוד הוא נוקט אסטרטגיה של הטרדה הוא מאתגר את ישראל מתחת לסף של עימות צבאי רחב היקף, וכך יכול להמשיך לסחוט אותה ובד בבד לשמר את כוחו ואת שלטונו.

6. מנופים כלכליים וביטחוניים שבידי ישראל מאפשרים לה לכפות את רצונותיה על החמאס, להכיל אירועי הסלמה ובאמצעות הפעלת עוצמות קשות ורכות לקיים שקט ויציבות ביטחונית ממושכת.

7. החמאס – גם כשהוא במצב מוחלש, מורתע ומרוסן – שולט אפקטיבית ברצועה, מרסן גורמי טרור שם וכך מונע כאוס או תפיסת שלטון על ידי גורם קיצוני יותר – הג'יהאד האסלאמי או גורמי סלפייה ג'יהאדיה.

8. במצב של ניהול הסכסוך ישראל אינה חייבת לשנות את מדיניותה ולקבל הכרעות שנויות במחלוקת הכוללות

השקעת משאבים רבים. דחיית ההכרעה המדינית מאפשר גמישות פוליטית והימנעות מקבלת החלטות קשות.

חולשות החלופה

1. החלופה של ניהול הסכסוך אינה מספקת מענה לאי־הנוחות הביטחונית הגוברת בשטח ישראל הסמוך לרצועת עזה: האזור של גדר הביטחון, עוטף עזה, דרום ישראל והשטח הימי.

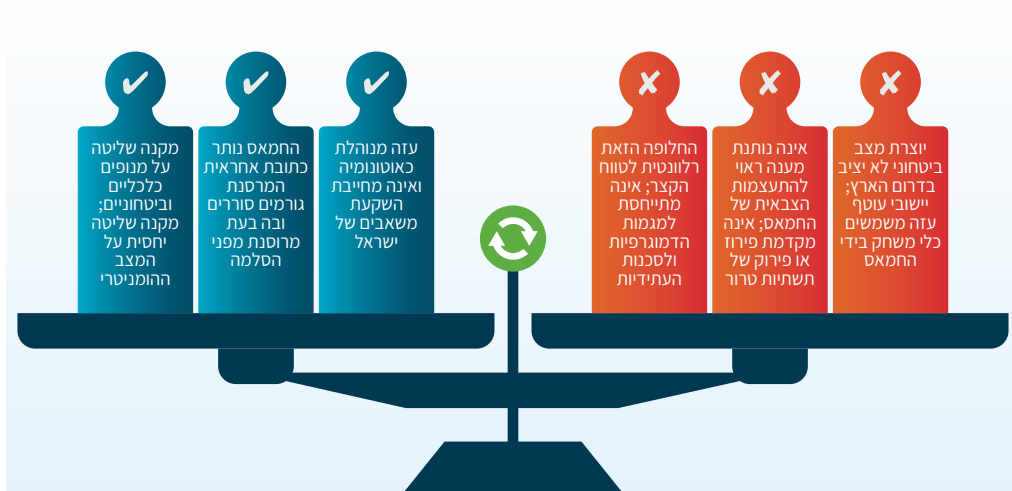
2. החלופה הזאת אינה נותנת מענה לדרישת ישראל לעצור את התעצמות החמאס וליצור תנאים לפירוז הרצועה בהתאם להסכם הביניים בין ישראל לאש"ף.

3. החלופה הזאת אינה תואמת את התפיסה הביטחונית הנוכחית של ישראל שלפיה יש לנהל מערכה מתמשכת לפירוק תשתיות הטרור ולקיים שליטה ביטחונית במעטפת כדי למנוע את התעצמותו.

4. החלופה של ניהול הסכסוך מתמקדת בטווח הזמן הקצר ומתעלמת ממגמות דמוגרפיות ותשתיות לטווח הארוך, שכבר היום הפכו את רצועת עזה ל"סיר לחץ" ול"פצצה מתקתקת": התשתיות קורסות, אין כמעט מים שראויים לשתייה, שיעורי האבטלה והילודה הם במגמת עלייה. כל אלה, נוסף על הסגר, מזינים תחושת כלא וחוסר תקווה בקרב תושבי הרצועה ומחזקים את גורמי הטרור.

לסיכום, המסקנה העולה משקלול היתרונות והחסרונות של ניהול הסכסוך היא שהחלופה הזאת משמרת אייציבות שכן היא אינה חותרת לפתרון כלשהו או לפחות לשינוך הבעיה. נקיטת אסטרטגיה של ניהול הסכסוך מבטיחה רגיעה ביטחונית יחסית, אך מדי פעם מפירים אותה החמאס וארגונים סוררים. החמאס מודע לכך שכל עוד הוא נוקט אסטרטגיה של הטרדה (ירי רקטות בטפטוף, ניסיונות חדירה ספורדיים, פיגועים מהאוויר באמצעות רחפנים ובלוני נפץ), הוא מאתגר את ישראל מתחת לסף של עימות צבאי רחב היקף, וכך יכול להמשיך לסחוט אותה ובד בבד לשמר את כוחו ואת שלטונו. ישראל אומנם מחזיקה במנופים כלכליים וקיומיים כלפי הרצועה (הספקת חשמל ומים), אך היא נאלצת להשתמש בהם במשורה, שכן שיפור כלכלי ניכר ישרת את החמאס ויחזק אותו. זו אחת הסיבות לכך שישראל מוגבלת ביכולתה לשלוט בהסלמה. ואכן, בשנים 2018-2019 הייתה ממשלת ישראל קרובה כמה פעמים להחלטה לצאת למבצע צבאי רחב היקף ברצועה.

מאזן היתרונות והחסרונות של חלופת ניהול הסכסוך

הסדרה – הפסקת אש ממושכת תמורת הקלות ניכרות בסגר על הרצועה

מתאר החלופה

גם ישראל וגם החמאס נרתעים מהמושג "הסדרה" שגלומה בו הכרה הדדית ומתן לגיטימציה לייריב. לכן נוח להם להשתמש במונח "הבנות" או במונח "הסדרה חצי פורמלית". במשא ומתן המתנהל זה חודשים ארוכים בין ישראל לחמאס בתיווך מצרים הולכות ומתגבשות הבנות בנוגע לתקופת רגיעה ממושכת תמורת הקלות נרחבות בסגר על הרצועה. הרשות הפלסטינית אינה מעורבת במגעים האלה ולא צפויה להיות צד להסכם – אם יושג. השאיפה היא להגיע במסגרת ההסדרה להפסקת אש למשך 5-10 שנים שתאפשר להתחיל בשיקום התשתיות ברצועה וביצירת מרכזי תעסוקה. הפסקת האש אמורה לכלול הפסקת ירי מכל סוג לעבר ישראל (רקטות, רחפני נפץ, בלוני נפץ, בלוני תבערה וכדומה) וכן הפסקת ההפגנות על גדר הגבול. כמו כן אמור ההסכם לכלול החזרה של כל הישראלים – החיים והמתים – שבידי החמאס תמורת שחרור של אסירי חמאס הכלואים בישראל, ובמיוחד של משוחררי עסקת שליט שנאסרו מחדש.

חוזקות החלופה

1. יציבות החלופה – ולכן בהכרח גם יציבות הרגיעה הביטחונית – תהיה תלויה בשיפור ניכר של המצב ההומניטרי ושל מרקם החיים ברצועה. לשם כך נדרשת פתיחת המעברים היבשתיים לכניסה וליציאה מורחבת של סחורות ושל פועלים עזתים לעבודה בישראל, הקמת אזורי תעסוקה ומסחר על גבול הרצועה ואף תחילת בנייתו של נמל ימי בכפוף להסכמה על המעטפת הביטחונית להפעלתו.
2. חלופת ההסדרה תחייב את החמאס למנוע פעולות טרור של ארגונים סוררים, שבוודאי ינסו לערער את יציבות הפסקת האש.
3. בעת הנוכחית ניכרת בקרב הנהגת החמאס ברצועה פרגמטיות כתוצאה מהבנתה שהיא אחראית לאוכלוסייה של כ־2 מיליון איש. הנהגת החמאס מעוניינת בהבנות ובהסדרים שיאפשרו לה לספק את צורכי התושבים, בראש ובראשונה עם ישראל, גם אם במחיר של הפחתת ההתנגדות. אם החמאס יקבל הצעות מפתות להסדרה, אפשר שהן יחזקו את השפעתה של ההנהגה המדינית הפרגמטית על חשבון הזרוע הצבאית הלוחמנית ויכפו עליה הפסקת אש.
4. למצרים יש תפקיד מרכזי: היא אמורה לשמש הן מתווכת בתהליך העיצוב של ההסדרה והן ערבה ליישום של תנאי ההסדרה. בין היתר היא תידרש להילחם בהברחות לרצועה, ובמיוחד בהברחות של אמצעי לחימה. במילים אחרות: היא תצטרך למלא תפקיד מפתח במנגנון הפיקוח על התעצמותו הצבאית של החמאס.
5. על בסיס ההסדרה אפשר יהיה לספק את הצרכים המיידיים של כל אחד מהצדדים: רגיעה ביטחונית ממושכת ויציבה בעבור ישראל והספקה שוטפת של צורכי קיום בסיסיים בעבור תושבי הרצועה. שיפור המצב ברצועה הוא אינטרס ישראלי מובהק, שכן המצב

יישום החלופה הזאת ללא נקיטת פעולות מתאימות מול הרשות יחזק את החמאס, ייתן לגיטימציה לארגוני ההתנגדות ועדיפות לזרם על פני דרכי הלא אלימות של הרשות הפלסטינית. ישראל צריכה לנקוט פעולות שיעזרו לרשות לשמור על מאזן הכוחות לטובתה ושאינן סותרות את הגולל על חזרת הרשות לנהל את רצועת עזה.

ההומניטרי ברצועת עזה מתקרב אל סף קריסה, וישנה סכנה שהטיפול בה ייפול על כתפיה של ישראל.

6. הסדרה לא תפגע במנופי ההשפעה הכלכליים והצבאיים של ישראל כלפי הרצועה. יתר על כן, ישראל תוכל לשמר את מדיניות הבידול בין הגדה המערבית לרצועת עזה.

חולשות החלופה

1. החלשת מעמדה וכוחה של הרשות הפלסטינית תהיה בהכרח אחת התוצאות של הסדרה בין ישראל לחמאס, וכתוצאה מכך יפחת הסיכוי להחזרת הרצועה לשליטתה. הרשות אף עלולה לנסות לחבל ביישום ההסדרה באמצעות אי-העברה של תקציבים לרצועה ובמיוחד חסימת ההעברה של תרומות לפרויקטים בתחום התשתיות.

2. לא ניתן להגיע להסדרה שתכלול את פירוק הזרוע הצבאית של החמאס ופירוז הרצועה מיכולות צבאיות. ישראל תנסה להציב תנאים לעצירת ההתעצמות, אך לא תוכל לאכוף את הדרישה הזאת בלי לפגוע ביציבות ההסדרה. במצב כזה יתאפשר לחמאס לשמר ואף לשפר את כוחו הצבאי.

3. הסדרה פורמלית או לא פורמלית עם החמאס תחזק את הלגיטימיות שלו ומהווה הכרה דה־פקטו, והוא יוכל לנצל את הרגיעה הביטחונית ואת הפעולות לשיקום הרצועה כדי להתעצם באין מפריע וכדי להמשיך במאמציו להשתלט על המערכת הפלסטינית כולה.

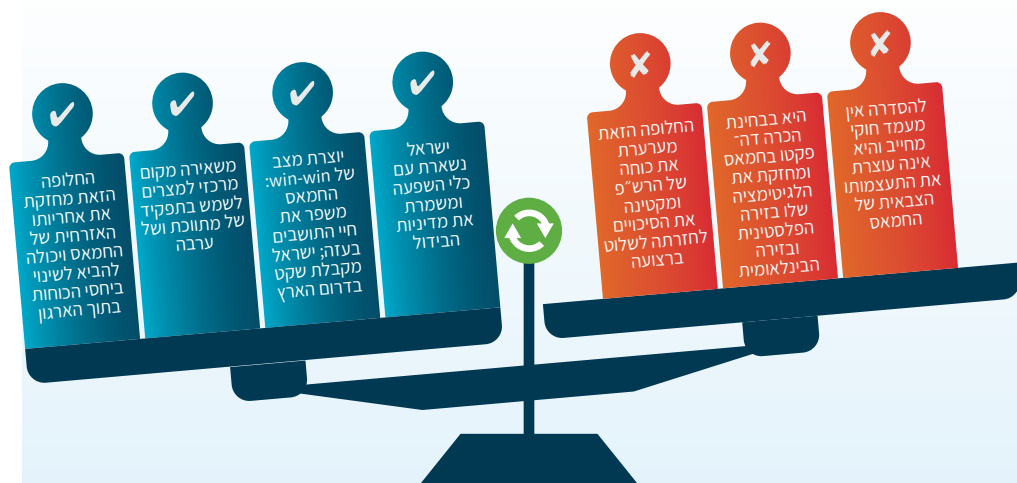
4. להבנות ואף להסדרה לא יהיה מעמד של הסכם מחייב בין מדינות, ולכן צפוי קושי לאכוף אותן לאורך זמן ולקיים מנגנון לפיקוח על ההפרות ולתיקון. הקושי לקיים את ההבנות יגבר אם יחולו שינויים בתנאים הסביבתיים או הפנימיים של שני הצדדים, וכתוצאה מכך ישתנו האינטרסים שלהם.

לסיכום, לחלופה שכוללת הפסקת אש ורגיעה ביטחונית ממושכת יש רמת היתכנות גבוהה. למעשה, זה הכיוון שאליו חותרות ממשלת ישראל והנהגת החמאס, וזהו בעיניהן שלב המשך רצוי לניהול הסכסוך. במאי 2019 הגיעו ישראל והחמאס – בתיווך מצרי וקטארי – להבנות בנוגע לרגיעה ביטחונית תמורת הקלות בסגר. ישיבת החמאס על הגדר ואי-השתתפות בהסלמה שהתרחשה בין ישראל לג'יהאד האסלאמי בנובמבר 2019 מעידה שהחמאס אכן מוכן להסדרה. עם זאת, הסכם הסדרה במתכונת הנוכחית שמקדמת ממשלת ישראל מחליש את הרשות הפלסטינית על חשבון חיזוק ארגוני טרור וכן מנציח את הפילוג בין שתי הישויות הפלסטיניות.⁴

4. שלומי אלדר, "ההסדרה תרחיק את עזה מרמאללה", אל־מוניטור, 10 בדצמבר 2019, <https://tinyurl.com/r27nhph>

הסיכוי שהפסקת האש תימשך שנים רבות אינו גבוה, וכן נדרשות תמורות כבדות משקל לרשות הפלסטינית כדי שזו לא תפריע למאמצים לשקם את הרצועה ואולי אף תסייע להם. כדי להימנע מהחלשת הרשות ומפגיעה במעמדה בזירה הפלסטינית צריכה ישראל לנקוט מהלכים מדיניים שמבטחים כי היא ממשיכה לראות בה את נציגת הפלסטינים במשא ומתן עתידי ובזירה הבינלאומית. כמו כן על ישראל להבטיח את מקומה של הרשות בשיקומה של עזה. כדי למנוע את התחזקותם של הארגונים הסוררים ואת ערעור הגורמים המייצבים בגדה המערבית – כמו כוחות הביטחון המשתפים פעולה עם ישראל בסיכול הטרור – על ישראל להעניק להנהגת הרשות "גזרים" שיעזרו לה להפגין את יתרונה על פני שלטון החמאס. יישום החלופה הזאת ללא נקיטת פעולות מתאימות מול הרשות יחזק את החמאס, ייתן לגיטימציה לארגוני ההתנגדות ועדיפות לדרכם על פני דרכיה הלא אלימות של הרשות הפלסטינית. ישראל צריכה לנקוט פעולות שיעזרו לרשות לשמור על מאזן הכוחות לטובתה ושאינן סותרות את הגולל על חזרת הרשות לנהל את רצועת עזה.

מאזן היתרונות והחסרונות של חלופת ההסדרה

מתאר החלופה

הסכמה בין החמאס לפת"ח על עקרונות להסדרת היחסים ביניהם ונכונות ליישם. עיקרי ההסכם יכללו את הסעיפים הבאים: העברת הניהול האזרחי ברצועת עזה לידי הרשות הפלסטינית (הנושא הזה כבר נידון בעבר בין הצדדים) והקמת ממשלה שתתבסס על שרים מקצועיים שיהיו מקובלים על שני הצדדים. על אף רצונה של הרשות הפלסטינית להכפיף אליה את מנגנוני הביטחון ואת הזרוע הצבאית של החמאס, סביר להניח שהחמאס לא יסכים לכך. לכל היותר הוא יסכים לכוון מנגנון תיאום להפעלת הכוח ולריסון הארגונים הסוררים, כך שהוא ישמור על יכולותיו הצבאיות, אך יתחייב שלא להפעילם בלי תיאום מראש עם הרשות הפלסטינית.

חוזקות החלופה

1. החמאס יאלץ אומנם לוותר על שלטונו ברצועה, אבל נטל האחריות לניהול האזרחי והכלכלי שלה יוסר ממנו. ברגע שהרשות תקבל על עצמה את האחריות לניהול הרצועה היא תסיר את הסנקציות שהטילה על מנהיגות החמאס ותבטל את כל הצעדים שנקטה כדי לפגוע בתנאי החיים של אוכלוסיית הרצועה ובהם בלימת פרויקטים בתחום התשתיות.
2. שני הארגונים יפעלו כדי לכוון מנגנון תיאום לריסון פלגים לוחמניים הפועלים ברצועה. מטרת המנגנון הזה תהיה לשמור על הרגיעה.
3. הקהילה הבינלאומית מתנה העברת סיוע לשיקום הרצועה ולשיפור מרקם החיים בה בכך שהכתובת האחראית תהיה ממשלת הרשות הפלסטינית. לכן הפיוס יאפשר לקדם פרויקטים רבים לשיקום תשתיות וליצירת מקומות עבודה ברצועת עזה ובצפון סיני.
4. ישראל תמשיך לאחוז במנופי השפעה על המצב ברצועה. בתמורה להתחייבות הרשות הפלסטינית והחמאס לכבד את ההסכמים שנחתמו עימה, וכן כיבוד הדרישה לרגיעה ביטחונית, תוכל ישראל לתת הקלות רבות שיסייעו למאמצי השיקום ולבניית התשתית השלטונית ברצועה. מדובר, בין היתר, בהקלות הבאות: מעבר של אנשים ושל סחורות, ובכלל זה של יצוא חקלאי, מתן היתרי עבודה בישראל, הרחבת טווח הדיג, הגדלה של מכסות החשמל, הספקת גז וציוד רפואי. כמו כן תוכל ישראל לסייע (גם אם לא ישירות) באמצעות גיוסה של חבילת תמיכה כלכלית בינלאומית ואזורית לפרויקטים כלכליים-תשתיתיים ארוכי טווח. מימושן של תוכניות כאלה עשוי להשפיע במידה ניכרת על הצלחתם של הצדדים להתמיד בתנאי הפיוס. לעומת זאת, אם תבחר ישראל לסכל את הסדרת היחסים בין המחנות הפלסטיניים, היא תוכל לסגת מההבנות שסוכמו לקראת הפיוס ואף להשעות את היחסים עם הממשלה הפלסטינית, למשל אם זו לא תמלא אחר תנאי הקוורטט. תנאי נוסף שישראל צפויה להציב הוא קבלת ערבות מצרית ובין-ערבית למניעת התעצמותו של החמאס ולמניעת השתלטותו על המנגנונים של אש"ף.

לישראל יש השפעה מוגבלת על קידום הפיוס, אך תהיה לה השפעה רבה על יישומו – אם אכן ייושם בסופו של דבר.

5. פיוס בין המחנות הפלסטיניים תואם את רצונו של רוב הציבור הפלסטיני. תמיכת הציבור עשויה לסייע לדרגים הפלסטיניים הבכירים לאשר את עקרונות הפיוס ולדבוק בהם לאורך זמן למרות התנגדותם של ארגונים פלסטיניים מסוימים.

6. פיוס פנים-פלסטיני יחליש את השפעתו של הג'יהאד האסלאמי בזירה הפלסטינית ובכך ינטרל את השפעת

איראן ברצועה, וכמו כן הפיוס ינטרל את שיתוף הפעולה של החמאס עם גורמים ג'יהאדיסטיים בחצי האי סיני. צפוי שהגורמים האלה ינסו לערער את הרגיעה הביטחונית ואת תהליך שיקומה של הרצועה, אך מאמץ משולב של ישראל, של מצרים ושל הרשות הפלסטינית יוכל למזער נזקים ואף לחזק את הרשות הפלסטינית ואת נחישותה להמשיך להיות גורם אחראי ומתפקד.

7. כתובת פלסטינית אחת לניהול דיאלוג תהיה יתרון לישראל כשתרצה לחזור לנתיב ההסדרים המדיניים.

חולשות החלופה

1. יישום החלופה הזאת אינו בידי ישראל, ונוסף על כך היא מנוגדת למדיניות הבידול בין הגדה המערבית לבין רצועת עזה.

2. החמאס, שישחרר מנטל הדאגה לאוכלוסיית הרצועה, יוכל לשקם את מעמדו שנשחק בשל חוסר יכולתו לדאוג לצורכי האוכלוסייה ברצועה. כתוצאה מכך יגדל מרחב הלגיטימיות שלו, ולכך תהיה, כמובן, השפעה רבה על יכולתו להפוך לחלופה פוליטית ראויה לפת"ח. מבחינת ישראל מדובר בנקודת תורפה, בעיקר אם החמאס יהפוך לגורם המוביל במערכת הפלסטינית ואם לא יקבל את תנאי הקוורטט שלפיהם עליו להימנע מטרור ומאלימות ולהכיר בהסכמים הקיימים בין ישראל לאש"ף.

3. אין במתווה הפיוס מענה לצורך למנוע את התעצמותו הצבאית של החמאס ואת אחיזתו במונופול על הכוח ברצועה.

4. החמאס מתנה הסכמה לפיוס בהשתלבותו באש"ף. לפיכך עולה החשש שהפיוס ינוצל להשתלטותו על מוסדות הארגון.

לסיכום, החמאס כבר הביע נכונות להעביר את הניהול האזרחי ברצועה לידי הרשות, אך שני הצדדים לא הגיעו לנוסחה מוסכמת. במצב היחסים הנוכחי בין החמאס לפת"ח/הרשות הפלסטינית ובעיקר כל עוד מחמוד עבאס הוא יו"ר הרשות, היתכנות החלופה הזאת היא נמוכה. מעבר לפער האידיאולוגי בין שני הארגונים, כל עוד יד הפת"ח על העליונה, אין לארגון סיבה להתפשר ולאפשר לחמאס להתחזק. לישראל יש השפעה מוגבלת על קידום הפיוס, אך תהיה לה השפעה רבה על יישומו – אם אכן ייושם בסופו של דבר. אולם נכון להיום היא כלל אינה מעוניינת בפיוס פנים-פלסטיני, אלא להפך, ולכן היא נוקטת מדיניות של בידול.

מאזן היתרונות והחסרונות של חלופת הפיוס הפנים-פלסטיני

ניתוק מוחלט (חד-צדדי) של הרצועה מישראל

מתאר החלופה

ניתוק של רצועת עזה מישראל – בהמשך למהלך ההתנתקות ב-2005 ועל פי הגיון ההיפרדות – כדי להגיע למצב שבו הרצועה מתנהלת באופן עצמאי. יישום החלופה הזאת מחייב לבנות תשתיות לקיום שוטף ברצועה – תשתיות בתחום האנרגיה והמים, הייצור והמסחר, כולל תשתיות שיאפשרו יצוא ויבוא. משמעות הדבר היא שיש צורך לפתוח את המעברים למעבר חופשי של סחורות ושל אנשים מהרצועה לים התיכון ולמצרים. כך תהפוך הרצועה לאוטונומיה בשליטת החמאס שתזכה בהכרה דה-פקטו להיותה ישות ריבונית נפרדת מהרשות הפלסטינית.

חוזקות החלופה

1. יתקבע הבידול בין רצועת עזה לגדה המערבית ובין הפת"ח/הרשות הפלסטינית לבין החמאס – מה שיתמוך בטענה שאין פרטנר פלסטיני להסדר מדיני כולל.
2. האחריות למצב ברצועה תוסר מישראל, וייווצר בסיס לדרישתה להכרה בינלאומית בגבול בינה לבין הרצועה (היענות לדרישה הזאת תותנה בהסרת הסגר הימי מעל הרצועה).
3. החמאס יאלץ להתמקד במשילות ובדאגה לאוכלוסיית הרצועה. על הרקע הזה ייתכן שתפרוץ בשורות הארגון מחלוקת שתחליש אותו: הקיצונים יטענו שחיזוק הזרוע האזרחית פוגע בהגיון ההתנגדות ומשנה לחלוטין את מהות התנועה.

חולשות החלופה

1. לא ניתן לממש ניתוק אלא באופן הדרגתי, בתהליך ממושך, שסביר להניח כי יתאפיין בחיכוך גבוה בשל התנגדות רחבה של הצד הפלסטיני.
2. גם אם תיווצר יכולת עזתית עצמאית, הצדדים יצטרכו לתאם את ההתנהלות במעברי הגבול כדי לטפל בבעיות משותפות ובהן בעיות סביבתיות. סמיכות הישות העזתית לישראל והשפעותיה על סוגיות של איכות סביבה, של בריאות, של ניהול משאבי טבע וכדומה מונעות למעשה ניתוק מוחלט.
3. ניתוק ישראל מעזה לא יתממש ללא שיתוף פעולה של מצרים, שכן יהיה עליה להתחייב לפתוח את המעברים לעזה באופן קבוע ולאפשר מעבר סחורות ואנשים. מצרים לא תסכים להיות המוצא היחיד של הרצועה לעולם, שכן אז היא תיחשב לאחראית לנעשה בה. לפיכך תיאלץ ישראל לאפשר לרצועה מוצא ימי ואולי אווירי, ולכן גם יהיה עליה לאפשר בניית נמל ימי ונמל תעופה ברצועה. זוהי נקודת תורפה מרכזית של החלופה, שכן מעברי גבול ללא פיקוח ישראלי יחלישו את יכולתה לנטר ולסכל כניסה של אמצעי לחימה ושל גורמים מסוכנים לרצועה.
4. מצרים צפויה להתנגד לחלופה הזאת משום שהיא תחזק את מעמדה של ממשלת החמאס, המזוהה עם האחים המוסלמים, וכן תפגע במעמד הרשות הפלסטינית ובסיכוי להשיב

ניתוק מוחלט לא יהיה אפשרי באבחה אחת ויידרש תהליך ממושך שיהיה כרוך בחיכוך ובקשיים רבים, בכללם הקושי לגייס מימון בינלאומי להשקעות מסיביות בפיתוח תשתיות, ובהן הקמת נמל ימי.

את הרצועה לשליטתה. לכן מצרים תשתף פעולה רק אם תעריך שהניתוק הוא האפשרות היחידה להביא לרגיעה ארוכת טווח וליציבות ברצועת עזה ורק אם תגיע למסקנה שהחלופה הזאת תניב לה יתרונות כמו שיפור בסחר החוץ שלה. בכל מקרה מצרים צפויה להתנגד לקיבוע הבידול בין שתי תת־המערכות הפלסטיניות.

5. הרשות הפלסטינית צפויה להתנגד לניתוק ישראל מהרצועה, שכן צעד כזה יסכל למעשה את שאיפתה לשלטון שוב ברצועה ולאחד אותה עם הגדה, יפגע במעמד הבינלאומי שיש לה כיום של היותה הנציגה

המוכרת הבלעדית של העם הפלסטיני, ואולי אף יערער את ההכרה הבינלאומית הקיימת כיום שלפיה הגדה המערבית ורצועת עזה הן יחידה טריטוריאלית אחת.

6. אפשר שניתוק בין הרצועה לישראל יעודד מגמות של אחדות בין החמאס לפת"ח, אך סביר יותר להניח שעל רקע הניתוק יתחזק מעמד החמאס, ולכן ייווצרו תנאים פחות טובים להשגת הסכמות בין הפלגים.

7. יישום החלופה ידרוש גיוס משאבים ופיתוח תשתיות לאורך זמן. הסוגיה של גיוס כספים היא מכשול שיהיה קשה להתגבר עליו, שכן החמאס מוגדר ארגון טרור בארצות הברית, במדינות המפרץ (למעט קטאר) ובמדינות אירופאיות. הגורמים האלה לא יתמכו כספית בהסדר שיחליש את הרשות הפלסטינית.

8. איראן עלולה לנצל את התנתקותה של ישראל מהרצועה כדי לחזק את השפעתה שם בעזרת סיוע צבאי וכלכלי.

לסיכום, בתנאים הנוכחיים ישנה היתכנות נמוכה מאוד לחלופה של ניתוק ישראל מרצועת עזה. בכל מקרה, ניתוק כזה לא יהיה אפשרי באבחה אחת, ויידרש תהליך ממושך שיהיה כרוך בחיכוך ובקשיים רבים, בכללם הקושי לגייס מימון בינלאומי להשקעות מסיביות בפיתוח תשתיות, ובהן הקמת נמל ימי. יתר על כן, קיים סיכון רב שניסיון לקדם את החלופה הזאת יהיה מלווה בהידרדרות של המצב הביטחוני בזירה וכן בהידרדרות כלכלית והומניטרית ברצועה. כמו כן צפויה החלופה הזאת להיתקל בהתנגדות חריפה של גורמים שונים ובהם הרשות הפלסטינית וגורמים אזוריים – בראש ובראשונה מצרים, ירדן ומדינות המפרץ. גם הציבור בישראל צפוי להסתייג ממהלך של התנתקות שנייה לאור הדעה הרווחת שההתנתקות הראשונה, שנעשתה ב־2005, הפקירה את השטח לגורמי טרור. בהתנתקות שנייה צפוי הציבור בישראל לראות הכרה דה פקטו בישות עוינת עצמאית הגובלת עם ישראל.

מאזן היתרונות והחסרונות של חלופת הניתוק המוחלט

מערכה למיטוט הזרוע הצבאית של החמאס

מתווה החלופה

ניהול מבצע צבאי רחב היקף ברצועת עזה שעם השלמתו יאבד החמאס את רוב יכולותיו הצבאיות ובהן היכולת לפגוע בעורף הישראלי. עם זאת, קיימת סבירות בינונית בלבד לכך שניתן יהיה למנף את ההצלחה הצבאית להשגת שינוי יסודי של המצב ברצועה: המשך שלטון אזרחי של החמאס כשהוא מוכה, מורתע ומגומד אך בעל יכולת להשליט חוק וסדר או נכון להשלים עם החזרת הרצועה לשלטון הרשות הפלסטינית.

חוזקות החלופה

1. תושג פגיעה קשה בזרוע הצבאית של החמאס ובארגוני הטרור האחרים (בעיקר ג'יהאד האסלאמי). הפגיעה הזאת תכלול, בין היתר, השמדת תשתיות לייצור אמל"ח בתוך הרצועה ופגיעה בפעילים ובצמרת ההנהגה.
2. ייווצר סיכוי בינוני לשינוי יסודי של המצב ברצועה באמצעות כפיית הסדרה על החמאס בהתאם לדרישותיה ולתנאיה של ישראל או יצירת תנאים לחזרתו של שלטון הרשות הפלסטינית ברצועה באמצעות סיוע ותמיכה בינלאומיים.
3. צה"ל יעדיף להכריע את החמאס ומיד לאחר מכן לסגת מהשטח שכן שהייה ממושכת עלולה לשאוב את צה"ל להשתלטות מחודשת על הרצועה. בהמשך למבצע, ולפי הצורך, צה"ל יבצע פשיטות לתוך הרצועה כדי לסכל טרור ולמנוע התעצמות מחודשת של החמאס באמצעות בניית תשתיות צבאיות.
4. הנחתת מכה חזקה על החמאס אינה מנוגדת לאינטרס המצרי להחליש את החמאס ולהשיב את השליטה ברצועה לידי הרשות הפלסטינית. ישראל יכולה לדרוש ממצרים מאמצים אפקטיביים יותר למניעת הברחות של אמצעי לחימה ושל אמצעים לייצור נשק מסיני לרצועה כדי לתחזק לאורך זמן את הישגי המבצע.

חולשות החלופה

1. החיסרון המרכזי של החלופה הזאת הוא אי-היכולת לצפות את השלכותיה על עתיד הרצועה. תקיפה עוצמתית מדי עלולה לסבך את ישראל ברצועה לאורך זמן אם החמאס לא יוכל לשוב ולהשליט סדר, וישראל תיאלץ להשאיר כוחות בשטח הרצועה לשם ייצובה וניהולה; תקיפה לא מספקת לא תניב את התוצאות המבוקשות ותשאיר את ישראל במצב של ניהול הסכסוך, בעוד ההרס והמצב ההומניטרי ברצועה רק יוחמרו.
2. אם החמאס יתפרק בעקבות המבצע ולא יימצא גורם אחר שיתפוס את מושכות השלטון ברצועה, ייווצר ריק שיאפשר השתלטות של גורמים ג'יהאדיסטיים על האזור. בשביל למנוע כאוס תיאלץ ישראל להישאר ברצועה לאורך זמן וליטול על עצמה את ניהולה האזרחי.

הבעיה המרכזית בחלופה הזאת היא שללא האפשרות להכניס גורם שולט במקום החמאס – הרשות הפלסטינית או גורם בינלאומי – הרי גם אם תושג בסיום המבצע הרתעה משמעותית, היא לא תחזיק מעמד לאורך זמן.

3. האפשרות האופטימלית היא כינון מחודש של שלטון הרשות הפלסטינית ברצועה, אך קיים חשש סביר שהרשות עצמה לא תשוש לקבל על עצמה את ניהול עזה, שמא תיראה כמי שמנצלת את הטרגדיה של עזה לחיזוק שלטונה. סיבה נוספת לרתיעתה הצפויה של הרשות הפלסטינית היא העלות הכבדה שתידרש לשיקום ההרס שייגרם לרצועת עזה במהלך המבצע הצבאי של ישראל.

4. למבצע צבאי צפוי מחיר כבד בנפש וברכוש הן ברצועת עזה והן בישראל. נוסף על כך ישראל מסתכנת במלחמת התשה ממושכת אם תיאלץ להישאר לאורך זמן ברצועת עזה, והיא מסתכנת לא פחות בערעור קשה של מעמדה הבינלאומי נוכח תמונות ההרס שיזרמו מרצועת עזה.

5. החמאס, שהוא תנועה בעלת בסיס חברתי־דתי נרחב, צפוי לצמוח מחדש מיד לאחר נסיגת צה"ל.

6. החלופה מבוססת על ההנחה שניתן לעשות חלוקה דיכוטומית בין הזרוע הצבאית לבין הזרוע המדינית של החמאס, וכי במצב של הכרעה צבאית הזרוע המדינית מסוגלת להמשיך לתפקד. זוהי הנחת עבודה לא מוכחת, ויש לראות בה חולשה משמעותית.

לסיכום, חוסר היכולת להבטיח את מצב הסיום הנדרש – חמאס מוכה צבאית, אך ממשיך בניהול האזרחי של הרצועה – הוא חולשה משמעותית. בין אם צה"ל מצליח לפגוע בחמאס בצורה אנושה ובין אם לאו, המשך יכולתו של הארגון לשלוט בפועל ולנהל את הרצועה על שלל אתגריה אינו מובטח. ההנחה כי ניתן לעשות הפרדה בין שליטה אזרחית לבין שליטה צבאית ברצועה תציב בפני צה"ל אתגר של ממש לעמוד ביעדי המבצע. החשש המרכזי שעולה מהחלופה הזאת הוא שישארל תיגרר לשהות ממושכת ברצועה, בין אם משום שיעדי המבצע לא יושלמו, וייוותרו מעוזי כוח חבויים שנדרש יהיה לאתרם ולטוהרם ובין אם משום ששלטון החמאס יתפרק – מה שיוותר את הרצועה בלי גוף שלטוני שייקח אחריות לניהול האזרחי שם. או אז יתפתחו כאוס ומשבר הומניטרי, וישראל תידרש לסייע בהספקת צורכי החיים ברצועה. המשמעות היא הנהגת משטר צבאי ושהות ממושכת ברצועה שתהיה מרובת נפגעים ועלויות ושתגרור ביקורת בינלאומית על ישראל ואולי אף סנקציות. לפיכך, הבעיה המרכזית בחלופה הזאת היא שללא האפשרות להכניס גורם שולט במקום החמאס – הרשות הפלסטינית או גורם בינלאומי – הרי גם אם תושג בסיום המבצע הרתעה משמעותית, היא לא תחזיק מעמד לאורך זמן.

מאזן היתרונות והחסרונות של חלופת ההכרעה הצבאית של החמאס

